

ВИБІР ОПТИМАЛЬНОГО МЕТОДУ ОЦІНКИ ВИБУТТЯ МАТЕРІАЛІВ НА МАШИНОБУДІВНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

SELECTION OF THE OPTIMUM METHOD OF ASSESSMENT OF MATERIALS ON MACHINE-BUILDING ENTERPRISES

УДК 657.471.003.12:621.002

Яценко Н.М.

к. е. н., доцент кафедри
обліку і фінансів

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

Лук'яненко Я.М.

студентка

Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

У статті розглянуто методи оцінки вибуття матеріалів на машинобудівному підприємстві. Для вибору оптимального методу оцінки матеріалів під час вибуття проаналізовано методи оцінки матеріалів. Розглянуто вплив їх вартості на фінансовий результат. Досліджено основні фактори впливу на вибір методу оцінки матеріалів під час вибуття. Запропоновано використовувати метод ЧИФО, який спроможний завдяки бухгалтерським прийомам стати в нагоді для досягнення заощадження ресурсів підприємства.

Ключові слова: оцінка, матеріали, запаси, методи вибуття, звітність, фінансовий результат.

В статье рассмотрены методы оценки выбытия материалов на машиностроительном предприятии. Для выбора оптимального метода оценки материалов при выбытии проанализированы методы оценки материалов. Рассмотрено влияние их стоимости на финансовый результат.

Исследованы основные факторы влияния на выбор метода оценки материалов при выбытии. Предложено использовать метод ЧИФО, который способен благодаря бухгалтерским приемам пригодиться для достижения сбережения ресурсов предприятия.

Ключевые слова: оценка, материалы, запасы, методы выбытия, отчетность, финансовый результат.

The article deals with the methods of evaluation of material release at a machine-building enterprise. Methods for evaluating materials are analyzed for choosing the optimal method for evaluating materials during extinction. The influence of their value on the financial result is considered. The main factors of influence on the choice of the method of evaluation of materials during the discharge are investigated. It is proposed to use the CHIFO method, which is capable of using accounting techniques to be useful in order to achieve the saving of enterprise resources.

Key words: estimation, materials, stocks, methods of retirement, reporting, financial result.

Постановка проблеми. Раціональне використання та управління матеріалами в процесі виробництва є одними з головних факторів ефективного функціонування суб'єкта господарювання. Необхідність забезпечення ефективного функціонування підприємства та досягнення ним достовірних фінансових результатів багато в чому залежить від оптимального методу оцінки матеріалів під час вибуття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанню оцінки матеріалів та їх обліку на підприємстві присвячені роботи О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, С.Ф. Голова, М.В. Кужельного, В.Г. Лінника, М.С. Пушкаря, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченка та багатьох інших вітчизняних вчених. Гармонізація вітчизняного бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами вимагає нового підходу до оцінки матеріалів, тому проблема вибору оптимального методу оцінки вибуття матеріалів є актуальною.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні методів оцінки вибуття матеріалів та обґрунтуванні вибору ефективного методу з урахуванням специфікації господарської діяльності машинобудівного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Правильний вибір методу оцінки матеріалів під час вибуття дає можливість досягти значної економії витрат підприємства, що сприяє зберіганню матеріалів та покращує конкурентні позиції суб'єкта господарювання на ринку.

Правильне визначення кількісних і якісних показників господарської діяльності підприємства багато в чому залежить від оцінки запасів,

при цьому доцільно охарактеризувати поняття «оцінка» в бухгалтерському обліку.

В науковій літературі існують різні тлумачення оцінки. Так, Ф.Ф. Бутинець визначає оцінку як спосіб вираження в грошовій формі господарських процесів та засобів. Більш ґрунтовно тлумачить поняття «оцінка» Н.М. Ткаченко, адже він розуміє її як спосіб відображення об'єктів в бухгалтерському обліку в єдиному грошовому вираженні для узагальнення їх по підприємству. В.Ф. Палій розглядає оцінку як спосіб виразу кругообігу капіталу в одній валюті для потреби контролю збереження капіталу під час проходження всіх стадій його кругообігу, отримання інформації про собівартість виготовленої продукції та прибуток підприємства, вартості активів, зобов'язань та розміру капіталу. Оцінка, на думку Т.Б. Циганова, в бухгалтерському обліку є процесом вартісного формування майна, зобов'язань, господарських фактів, фінансового результату для суб'єктів господарювання різних форм власності [1, с. 382].

Отже, оцінка в бухгалтерському обліку – це елемент методу бухгалтерського обліку, що відображає вартість об'єктів, процесів та явищ обліку з метою узагальнення їх загалом та для забезпечення приведення інформації про різні об'єкти та суб'єкти у зіставну форму. Також оцінка є одним з головних інструментів, що формує достовірну інформацію про результати діяльності підприємства, що забезпечується шляхом підсумовування витрат на придбання та/або виготовлення матеріалів та визначення витрат підприємства, пов'язаних з їх витрачанням.

Оцінка матеріалів, що утримуються суб'єктом господарювання на кінець звітного періоду, важлива для відображення даних об'єктів у фінансовій звітності.

Оцінка під час вибуття матеріалів пов'язана з формуванням прибутку у звіті про фінансові результати [2]. Матеріали є складовою частиною оборотних активів, зокрема запасів підприємства. На великому машинобудівному підприємстві існує значна кількість матеріалів із широкою номенклатурою. Використання того чи іншого методу оцінки матеріалів під час їх вибуття зумовлює перед вітчизняними підприємствами проблему вибору такого методу, що найбільш відповідає його потребам та специфіці виробництва, зокрема вибраний метод повинен не завищувати фінансові результати господарської діяльності, не занижувати собівартість готової продукції та бути простим та легким у застосуванні [3].

Під час вибуття матеріалів для потреб виробництва, продажу та інших способів оцінка здійснюється за одним із методів, що передбачені у П(С)БО 9 «Запаси». Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» оцінка матеріалів під час вибуття здійснюється за одним з таких методів, як ідентифікована собівартість відповідної одиниці запасів; середньозважена собівартість; собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативні затрати; ціна продажу.

Характеристика методів оцінки запасів під час вибуття відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» наведена у табл. 1.

Для складових одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакове призначення та умови використання, застосовується тільки один з наведених методів. Для запасів різного призначення можна використати одночасно різні методи оцінки. Вибір окремого методу оцінки матеріалів залежить від різних факторів, зокрема специфіки виробничих запасів та діяльності підприємства, економіко-правового фактору, інформаційного та організаційного забезпечення.

Проаналізуємо методи оцінки вибуття матеріалів. Під час застосування методу ідентифікованої собівартості для кожної одиниці матеріалів використовується спеціальне маркування, що дає змогу визначити її собівартість, тобто підприємство може відстежувати та регулювати рух матеріалів. Недоліками цього методу є можливість маніпулювання прибутком підприємства у зв'язку із суб'єктивним вибором матеріалу, який буде використовуватися; складність та непрактичність контролю за придбанням та витрачанням конкретної одиниці матеріалів. Цей метод використовується за невеликої номенклатури матеріалів, незначної вартості матеріалів, унікальної характеристики одиниці матеріалів, неможливості заміни іншим матеріалом, а також під час виконання проєктів та спецзамовлень.

Оцінка за середньозваженою собівартістю має як недоліки, так і переваги. До основних переваг відносять об'єктивність інформації про рух матеріалів; відсутність детального обліку руху за кожною одиницею матеріалів; те, що за рахунок більшості дорогих матеріалів, придбаних в кінці місяця, середньозважена собівартість зростає, відповідно, збільшиться і собівартість матеріалів, що приведе до зменшення прибутку підприємства. Недоліками цього методу є відсутність приділення достатньої уваги матеріалам, які є останніми за часом надходження; те, що в умовах підвищення цін підприємство визначає більший прибуток, ніж справедливий, що сприяє додатковим витратам підприємства; недоцільність використання цього методу, якщо технологія виробництва пов'язана з щоденним надходженням і використанням матеріалів.

Оцінка за методом ФІФО має переваги, які полягають у простоті, систематичності, об'єктивності, неможливості маніпулювання даними в бік завищення або зниження вартості матеріалів, крім того, цей метод забезпечує повний збіг руху вар-

Таблиця 1

Характеристика методів оцінки запасів відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» [4]

№	Назва методу	Сутність методу оцінки
1.	Ідентифікована собівартість відповідної одиниці запасів	Витрати, отримані в результаті використання запасів, розподіляються за кожною одиницею запасів окремо.
2.	Середньозважена собівартість	Оцінка проводиться щодо кожної одиниці запасів шляхом ділення сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів.
3.	Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО)	Запаси використовуються у послідовності їх надходження на підприємство, тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво, на продаж або інше вибуття, оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів.
4.	Нормативні затрати	Метод полягає у застосуванні норм витрат на кожен одиницю запасів, які встановлені підприємством самостійно з урахуванням нормальних рівнів використання запасів в чинних цінах.
5.	Ціна продажу (застосовується на підприємствах торгівлі)	Метод заснований на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів.

тості з фактичним рухом матеріалів. Недоліками цього методу є завищення суми прибутку в умовах постійної інфляції, оскільки підприємство сплачує додаткові кошти під час сплати податку на прибуток. Цей метод може застосовуватись як у періодичній, так і в постійній системі бухгалтерського обліку, також під час використання матеріалів у вигляді продуктів харчування та на підприємствах, які мають пільги з податку на прибуток.

Метод нормативних затрат спроможний охоплювати нормативними калькулюваннями значну частину витрат та збільшує можливість рідшого проведення інвентаризації незавершеного виробництва. Проте наявні й недоліки, зокрема постійний контроль та перегляд за нормами використання матеріалів, складний механізм включення витрат матеріалів до собівартості продукції. Метод нормативних затрат застосовується на промислових підприємствах зі складною технологією виробництва.

Основною перевагою застосування методу ціни продажу є спроможність оперативно реагувати на зміну ціни придбання. Проте основним його недоліком є відсутність точної суми торгової націнки. Використовується переважно на підприємствах роздрібною торгівлі [3; 5, с. 76].

Ми погоджуємось з О.В. Лишиленком, який вважає, що вітчизняним підприємствам слід доповнити критерії застосування методів оцінки матеріалів, оскільки наявні методи не в змозі задовольнити потреби керівництва підприємства необхідною інформацією в системі оптимізації ціноутворення на власні роботи, послуги та продукцію, а також вирахування точки беззбитковості, тому доцільно використовувати два додаткові методи, а саме ЧІФО, ЕІФО.

Метод ЧІФО ґрунтується на вибутті матеріалів залежно від їх ціни, тобто перш за все вибувають матеріали, придбані за найменшою ціною. Метод є оптимальним під час формування собівартості виготовленої продукції, на яку існує жорстка конкуренція на ринку, або є необхідність визначення мінімально допустимої ціни її реалізації. Сутність методу ЕІФО полягає в тому, що передусім вибувають найдорожчі матеріали, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття) [6, с. 144].

Недоліками запропонованих методів є труднощі, відсутність універсальності та досконалої конкуренції.

Під час проведення розрахунків найбільш оптимальним методом оцінки вибуття матеріалів є метод ЧІФО, а найбільш вартісним – метод ЕІФО, оскільки у виробництво надходять першими матеріали з найвищими цінами, що зумовлює моментальне зростання вартості використаних матеріалів та зростання собівартості продукції.

На нашу думку, найбільш ефективним є метод ФІФО, оскільки він збільшує прибуток підприємства та найбільш достовірно надає інформацію

про облік вибуття матеріалів. Проте застосування методу ЧІФО дасть змогу зменшити матеріальні витрати у собівартості продукції.

Висновки з проведеного дослідження. Проведені дослідження дають змогу зробити такі висновки:

– під час вибору оптимального методу вибуття матеріалів доцільно враховувати специфіку підприємства та потреби керівництва у достовірній інформації про фінансовий стан та фінансові результати підприємства;

– оптимальним методом оцінки вибуття матеріалів є метод ФІФО, але в умовах постійної зміни ціни та впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів доцільно використовувати метод ЧІФО, який спроможний за допомогою бухгалтерських прийомів стати в нагоді досягнення заощадження ресурсів підприємства.

Таким чином, вибір оптимального методу оцінки матеріалів під час вибуття повинен ґрунтуватися на виваженому та продуманому рішенні кожного суб'єкта господарювання з урахуванням наявної системи бухгалтерського обліку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Яцунська О.С. Сутність оцінки як елемента методу бухгалтерського обліку: сучасні підходи до тлумачення / О.С. Яцунська // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. / голов. ред. М.І. Зверяков. – Вип. 4 (51). – О. : Одеський нац. екон. ун-т, 2013. – С. 381–386.
2. Сучасні підходи до методики аналізу використання матеріальних ресурсів / [А.О. Касіч, Є.С. Калько, Н.М. Яценко] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com/ua>.
3. Лопатовський В.В. Вибір методу оцінки запасів та його вплив на фінансові результати суб'єкта господарювання / В.В. Лопатовський, О.М. Жовтківська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2014_05_22_23_kampodilsk/sekcija_6_2014_05_22_23/vibir_metodu_ocinki_zapasis_ta_jogo_vpliv_na_finansovi_rezultati_sub_ekta_gospodarjuvannja/64-1-0-1008.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20 жовтня 1999 року № 246 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
5. Бегун С.В. Особливості визнання та оцінки виробничих запасів / С.В. Бегун // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2015. – № 3. – С. 74–79.
6. Очеретько Л.М. Шляхи вдосконалення методів оцінки вибуття виробничих запасів / Л.М. Очеретько, М.В. Пальцева // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 2. – С. 141–147.
7. Скрипник М.І. Сучасний підхід до організації обліку запасів на підприємстві / М.І. Скрипник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4485>.

REFERENCES:

1. Yatsunsk O.S. (2013) Sutnist otsinky yak elementa metodu bukhhalterskoho obliku: suchasni pidkhody do tлумachennia [The essence of the assessment as an element of the accounting method: modern approaches to interpretation]. Herald of socio-economic research: a collection of scientific works, vol. 4, no. 51, pp. 381–386.
2. Kasich A.O., Kalko Ye.S., Yatsenko N.M. (2016) Suchasni pidkhody do metodyky analizu vykorystannia materialnykh resursiv [Modern approaches to methods of analysis of the use of material resources]. Efektyvna ekonomika [Effective economy] (electronic journal), no. 11. Available at : <http://www.economy.nayka.com/ua> (available 10 December 2017).
3. Lopatovskyi V.V., Zhovtivska O.M. (2014) Vybir metodu otsinky zapasiv ta yoho vplyv na finansovi rezultaty subiekta hospodariuvannia [Selection of the method of stock valuation and its impact on the financial results of the entity]. Naukovoho klubu "SOPHUS" [Scientific club "SOPHUS"] (electronic journal), no. 5. Available at : http://sophus.at.ua/publ/2014_05_22_23_kampodilsk/sek-cija_6_2014_05_22_23/vibir_metodu_ocinki_zapasiv_ta_jogo_vplyv_na_finsanovi_rezultati_sub_ekta_gospodarjuvannja/64-1-0-1008 (available 10 December 2017).
4. Law of Ukraine "Stocks" (20.10.1999) № 246 [Electronic resource]. Mode of access : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> [in Ukrainian].
5. Behun S.V. (2015) Osoblyvosti vyznannia ta otsinky vyrobnychkh zapasiv [Features of definition and evaluation of inventories]. Economic Journal of the East European National University named after Lesia Ukrainka, no. 3, pp. 74–79.
6. Ocheretko L.M., Paltseva M.V. (2014) Shliakhy vdoskonalennia metodiv otsinky vybuttia vyrobnychkh zapasiv [Ways to improve methods for assessing the release of inventory]. Sustainable development of the economy, no. 2, pp. 141–147.
7. Skrypnyk M.I. (2015) Suchasnyi pidkhid do orhanzatsii obliku zapasiv na pidpriemstvi [The current approach to accounting for inventories at the enterprise]. Efektyvna ekonomika [Effective economy] (electronic journal), no. 11. Available at : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4485> (available 10 December 2017).

Yatsenko N.M.

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor, Department of Accounting and Finance
Kremenchuk National University
the name of Mikhail Ostrogradsky

Lukjanenko Ya.M.

Student
Kremenchuk National University
the name of Mikhail Ostrogradsky

SELECTION OF THE OPTIMUM METHOD OF ASSESSMENT OF MATERIALS ON MACHINE-BUILDING ENTERPRISES

Rational use and management of materials in the production process is one of the main factors in the effective functioning of the entity. The need to ensure the effective functioning of the company and achieve its reliable financial results largely depends on the optimal method of evaluation of materials when disposed of.

When materials are sold for production, sales and other methods, the valuation is carried out using one of the methods provided for in P (C) BO 9 "Stocks". In accordance with P (C) BO 9 "Stocks", the evaluation of materials during disposals is carried out according to one of the following methods: the identified cost of the corresponding unit of inventory; average weighted cost; the cost of the first time in stock inflows (FIFO); regulatory costs; selling prices.

As the research has shown:

- when choosing the optimal method of material disposal, it is advisable to take into account the specifics of the enterprise and the management's need for reliable information on the financial position and financial results of the enterprise;

- the best method for evaluating the material release is the FIFO method, but in the conditions of constant price and influence changes both external and internal factors, it is expedient to use the CHIFO method, which is able to achieve the saving of enterprise resources with the help of accounting techniques.

Therefore, the choice of the optimal method for evaluating materials when sold should be based on a balanced and well-considered decision of each entity taking into account the existing accounting system.